

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.
INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XII

BELGRADE 1981

<http://www.balkaninstitut.com>

обојене у црвено, и украшене гајтанима. Служе не само у одбрани од невремена него и као покривачи за спавање. Карактеристичне су за сточарске пределе Далмације, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Албаније, Србије, а могу се наћи и у Румунији, Бугарској и Грчкој. Да би објаснила порекло овог типа кабанице, аутор трага за историјским изворима, на основу којих утврђује да је округли — звонасти тип огратача био познат још старим Римљанима. Ову кабаницу, као веома практичан одевни предмет прихватило је романизовано становништво Балкана и пренело га у наслеђе и другим народима, па и касније придобилим Словенима.

Трећи тип кабанице у југоисточној Европи, за Габријелу Шуберт, јесте кафтан, који су донеле Османлије као хаљетак равнокраког трапеза, са убаченим троугаоним клиновима на деловима испод пауза. Она даје варијанте овог основног типа, од којих посебно стиче персијски кафтан, са изузетно богатим наборима, као хаљетак турских султана од XV до XVIII века. Кафтан се иначе среће на читавом простору југоисточне Европе под разним називима, а његово источњачко порекло се не доводи у сумњу.

Крај студије посвећен је променама које су наступиле у одевању сточара и

сељака на Балкану. У неким њиховим данашњим хаљетима аутор види трагове некадашњих сточарских кабаница.

Свестраном етнологском анализом и компаративним захватом, без којих се не може замислити ова врста рада у етнологији, Габријела Шуберт је на основу сачуваних музејских кабаница поставила поуздане темеље за одређивање свих важнијих етнографских црта овог хаљетка. Користећи литерарне изворе, особито југословенских писаца, водећи рачуна нарочито о лингвистичкој страни проблема и историјским епохама, могла је да постави стилске и функционалне одреднице, посебно да утврди генезу сточарских кабаница југоисточне Европе.

Овакав методолошки приступ Габријеле Шуберт, која пише са истанчаним слухом искусног истраживача и добродо познанаоца проблема, дао је позитивне резултате у проучавању овог балканолошког феномена.

Можемо закључити да је ова студија значајан допринос проучавању историје балканског костима и леп пример којим се потврђује теза о вишеструкој и вишесложној култури балканских народа, у којој се преплићу разни етнографски и историјски слојеви.

Драгослав Антионијевић

REVUE DES ÉTUDES SUD-EST EUROPÉENNES, tome XVII/1—4, XVIII/1—4
Bucarest 1979—1980.

Приближавајући се јубиларној, двадесетој годишњици излажења, овај часопис Института за проучавање југоисточне Европе у Букурешту, веома значајан за балканолошке студије, прати научна достигнућа у области балканистике, и шире. Ту су прилози о културноисторијским, књижевноисторијским, лингвистичким, економским, дипломатским и другим становништима сагледавања односа у животу и друштвеним кретањима народа југоисточне Европе. Илустрацију за то налазимо у разноврсним прилозима у свакој од четири свеске које се редовно публикују у току једне године. Штета је, свакако, што се у оваквим приказима, па и у овом приказу, морамо задовољити сумарним прегледом најшире захваћених тематских целина, свесни да ће тако многа важна и значајна питања остати по страни или ће бити само узгред наговештена.

Прва свеска за 1979. годину делимично је посвећена проучавању влашке дијаспоре у балканским земљама. Два су прилога у томе: Costim Feneşan, *Односи Влаха у долини Цейине према граду Шибенику крајем 14. и у почетку 15. века* (нем.) и Elena Scarlatoiu, *Балкански Власи у светлосити лингвистичких ситуација* (енгл.). Културни и лингвистички односи ширег захвата разматрају се и у другим прилозима. Haralambie Mihăescu наставља своју студију под насловом *Византијска књижевност као извор ипознавања вулгарнолајинској језика*, чији је први део објавио у овом часопису (XVI, 1978, № 2, с. 195—215), полазећи од тога да се (непрекинут) континуитет римске културе у византијском свету најјасније показује у лексичи латинског језика. *Имена ишурској шорекла у ишточној Европи* предмет су расправе Mefküre Mollova (Софиа), која у њима открива

антропониме, етнониме, топониме и друга значења турских лексема (Bajdak, Balta, Baran, Begum, Čuvan, Elem и др.). — *Прилико истраживању утицаја турског језика на славо-румунски* пише Lucia Djam-Diaconita. „Славо-румунски језик културе и канцеларије румунске Кнежевине у доба феудализма — исто као и латински у западној и централној Европи, јавља се као комплексна целина на, с мноштвом фонетских, морфолошких и лексичких облика... Грчки лексички утицај захватио је два аспекта: 1) позајмљенице и 2) језичке преведенице (désalques linguistiques)”. — Zamfira Mihail усредсређује пажњу лингвиста на *Методологију компаративног исцртавања лексике у језицима југоисточне Европе*. Полазећи од тога да је упоредна историја Југоистока у отвари историја контаката и интерференција у овом делу Европе, аутор сматра да „структуралне методе не пружају доказе на који начин су говорни језици одражавали своје контакте. Само један лексички корпус, проучен из лингвистичког и етнологског угла, моћи ће томе да допринесе — сматра аутор — а убудуће и да истакне теорију условно названу „јединство балканске лингвистике” (union linguistique balkanique). Штавише, аутор сматра да се најбољи и најпотпунији резултати у проучавању језичке грађе могу добити методама комплексног и свеукупног процењивања лексичког материјала, интердисциплинарним методама својственим у етнолингвистици. У прилогу даје синоптички преглед термина заједничких у албанском, бугарском, грчком, македонском, румунском, српскохрватском, турском и старословенском језику.

Ariadna Samargano-Cioran даје први део расправе *Новчане њемоћи које су румунске земље иривожила Грчки школама* (I), а други део расправе објављен је у св. 1. за 1980. годину. Nicolae Saramandru пише *О аромунском говору Крушева (у Македонији)*, са фонолошког, морфолошког и лексиколошког аспекта. Посебно детаљно и аргументовано мноштвом примера аутор разматра аромунски вокабулар, речнички фонд са елементима латинског, албанског, грчког, турског и словенских језика. Хроника у овој првој свесци бележи осврт Е. Сириг на *Румунско-бугарски симпозијум*, одржан 9—13. јула 1978. у Букурешту. Тема скупа — *Културне везе румунског и бугарског народа*

у новије време (XIX век) — изабрана је поводом стогодишњице ослобођења Бугарске.

№ 2/1979. посвећен је саопштењима поднесеним на IV међународном балканолошком конгресу у Анкари (августа 1979). У оквиру конгресне теме — *Трговачки утицаји и њихови односи* Șerban Paracostea за предмет расправе узима *Један основни аспекти београдске њомичке на Црном мору у XIV веку*, Olga Cisançi *Законску одредбу и начин деловања иривогаке комјаније у Брашову*.

После неколико саопштења из области дипломатских контаката и друштвеног живота у земљама југоисточне Европе, бележимо четири прилога Н. Mihaescuа *Византијска књижевност као извор познавања вуларнолатинског језика (III)*, у коме се посебно говори о вокабулару и терминологији у византијској држави прихваћеној преко римске војне организације и њене терминологије. — Elena Scărlătoiu доноси обиле језичке грађе под насловом *Румунски језички елементи у македонском и српскохрватском језику*, Zamfira Mihail прати аромунске елементе у бугарском језику, а Cătălina Vătășescu чини краћи осврт на *Македонско-румунске речи у албанском сленгу*.

Три су заједничка наслов под које су свротани прилози у № 3 за 1979. годину: *Асијски економског развоја, Преносни говорни израз и друштвено-њомичко значење и Књижа и друштво*. Из овог последњег круга издвајамо текст *Прозна басна, осведочено дело у ироцесу еволуције менњањињија и формирања књижевног укуса на крају XVIII и њомичком XIX века* (Georgeta Loghin). У ширем контексту развоја румунске културе, афирмација басне била је условљена извесним културним тековинама народа југоисточне Европе, посебно Грка и Срба. При том као пример наводи избор басни Доситеја Обрадовића и чињеницу да су оне побудиле читав низ адаптација које су обавили фабулисти овог дела Европе. Оне су тако стварале извесну сродност у духовној и ентопсихичкој структури, у феномену (језичке) културе и менталитету људи европског југоистока.

У четвртој свесци овога XVII годишта налазе се углавном текстови под јединственим насловом *Национална свесћ и ослободилачки њокреши*.

Прилози у № 1 за 1980. годину тематски су усмерени на политичке и кул-

турне односе — изворе и документа. Неколико радова посебно осветљава културу и политику у доба Јустинијана. У хрониди читамо сумарни приказ међународног симпозијума *Средњовековна брчка књижевности и словенске књижевности* (Солун, 21—24, 1979), у оквиру кога су расправљани основни проблеми ширења византијске и поствизантијске књижевности у словенским преводима у тзв. *Сборници* (Codex miscelanés). Други осврт односи се на *Девеић конгрес међународне асоцијације за ујоредну књижевности*, Инсбрук, 20 — 24 август 1979.

Саопштења са XV међународног конгреса историјских наука (Букурешт, август 1980) испуњавају странице ов. 2 за 1980, као што су и преостале две свеске за исту годину посвећене углавном актуелним проблемима историогра-

фије, историји текстова, дипломатским односима.

Посебна вредност ове публикације су осврти на нове студије и монографије, међу којима издавајемо неколико приказа књига наших професора и колега: *Кашалој ћирилских рукописа манастира Хиландара* Д. Богдановића и *Ситаре иштамане књије манастира Хиландара* Д. Медаковића, у приказу Ion-Radu Mircea, и *Ситара српска графика XVIII века* Д. Давидова, у осврту Paul Mihaila.

Библиографске белешке често престају у резимираним приказе, што је својеврстан прилог обавештености и добре научне оријентације овога балканолошког часописа.

Миодраг Ситојановић

ETUDES ET DOCUMENTS BALKANIQUES, 1—3, Paris 1979—1981.

Током прошлих дванаест година у француском високом школству повећано је интересовање за етнологију југоисточне Европе и Балкана. То занимање изражено је како на равни универзитетске наставе тако и на научноистраживачком и издавачком плану. Исход таквих делатности, поред осталог, јесу и три свеске *Etudes et Documents Balkaniques*, објављене 1979 — 1981. године. Аутор и издавач прве књиге је Paul Henri Stahl, наставник на Ecole Pratique des Hautes Etudes у Паризу, док је за друге две само издавач и ментор њихових аутора.

Paul Henri Stahl, *Sociétés traditionnelles balkaniques. Contribution à l'étude des structures sociales*, Paris 1979, 204 и 54 стране напомена и литературе.

У овој књизи налази се више студија посвећених традицијским друштвима. Оне представљају делове посебних течајева из етнологије југоисточне Европе које је Р. Н. Stahl држао на поменутој високошколској установи и на Универзитету René Descartes у Паризу.

У Уводу Р. Н. Stahl излаже своје општије погледе на проблеме етнологског проучавања Балкана. Он износи ставовиште да су у балканским земљама државне власти знатно утицале на научну оријентацију историје и етнологије. Тачније, ове науке су нагледно биле

у служби државе, потврђујући преодминацију једне уже — своје — културне групе над осталим групама Балкана. При томе се редовно губио из вида заједнички допринос у стварању сваке појединачне културе. Научници се супротстављају једни другима, а из њихових сужених истраживања настају официјелне теорије. Stahl наглашава да су се ретко најспособнији духови издизали изнад партикуларизама и затворених система, стављајући у први план истину и објективност као најбоље истраживачке методе.

Културне зоне Stahl види као могући начин етнологских проучавања у Европи. Определио се за зону југоисточне Европе као једну од најинтереснијих за етнологска истраживања, јер у њој упоредо коезистирају елементи из праисторије и античког паганства са хришћанством. Ова зона је вековима била у оквирима исте политичке власти Византије и Отоманског Царства, чији су унификаторски културни утицаји, сматра Stahl, оставили дубоке трагове.

Како је етнологија гледала на ову уједначеност у култури? Stahl у том погледу издваја допринос тројице научника. За зачетника истраживања сличних етнологским у овим просторима издвојио је пре свега Ami Bouéа. Нико пре њега, мисли Stahl, није проучио питања којима се бави етнологија с так-